

УДК 378.011.3-051:62/64

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283434](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283434)

ОЛЬГА ТИТАРЕНКО

ORCID: 0000-0002-0156-8330

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасні методи та підходи до підготовки майбутніх учителів технологій до науково-дослідницької роботи, оцінено наявний рівень підготовки випускників, виявлені основні проблеми, що перешкоджають їхньому успішному старту у науковій діяльності, та запропоновані шляхи їх вирішення. Проаналізовано освітні програми та навчальні плани вищих навчальних закладів, що займаються підготовкою майбутніх вчителів технологій, і виявлено недостатню увагу до формування навичок науково-дослідницької діяльності. Для вирішення цієї проблеми, запропоновано впровадження відповідного дослідницького середовища у вищих навчальних закладах та системи формування готовності фахівців до здійснення науково-дослідницької роботи в процесі професійної діяльності.

***Ключові слова:** професійна підготовка, майбутні вчителі, технології, науково-дослідницька діяльність, заклади вищої освіти України*

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку суспільства в умовах глобалізації та євроінтеграції переконливо демонструють, що наука є рушійною силою суспільного прогресу, оскільки тільки від її досягнень залежить конкурентоспроможність держав та успішність впровадження модернізаційних змін у всі сфери життя, зокрема, якість реформ з інновацізації сфери вищої освіти. Тому державна політика нашої країни з кожним роком стає все більш спрямованою на сприяння розвитку наукового складника змісту освітніх програм, які реалізуються в закладах вищої освіти (Захарченко, Міусов, Парменова, (Уклад.), 2017, с. 4). А, отже, науково-дослідницьку діяльність правомірно розглядати як вагомий компонент професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

Аналіз досліджень. Теоретичний аналіз проблеми організації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти засвідчує, що на сучасному етапі предметом наукових дискусій зарубіжних і вітчизняних вчених є питання, які стосуються декількох напрямків дослідження, що включають: перегляд концептуальних засад, пошук інноваційних способів організації, методик оцінки результативності, формування готовності та розвиток науково-дослідницьких компетентностей та вмінь майбутніх учителів технологій. Також вивчаються психолого-педагогічні чинники успішності науково-дослідницької роботи та розвиток культури в цій сфері.

Зокрема, дослідження присвячені питанням розвитку науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій. У цій сфері, було проведено дослідження авторів, таких як Л. Авдєєва, Б. Авраменко, Л. Аврамчук, А. Акіпова, Т. Алексеєнко, А. Баскаков, І. Бопко, П. Брофі, О. Бухнієва, С. Вітвицька, Т. Голуб, П. Горкуненко, Д. Гріфітс, С. Джоунс, Ю. Карпенко, М. Князян, О. Крушельницька, Є. Кулик, А. Курганов, Н. Кушнарєнко, О. Леонтович, П. Лузан, О. Микитюк, Н. Нагорна, П. Олійник, Г. Омеляненко, В. Павлова та О. Цокур, Н. Пузирьова, І. Раєвська, В. Рябець, О. Савєнкова, З. Слєпкань, Г. Сомбаманія, Л. Султанова, К. Томпсон, В. Труш, Дж. Хед, Г. Цехмістрова, Р. Шишка, В. Шейко.

З 50-х років минулого століття активно вивчається проблема професійної підготовки майбутніх учителів технологій до наукових досліджень, яка залишається актуальною й донині (Дж. Бернал, І. Зязюн, В. Загвязинський, І. Ковальова, І. Прус, А. Чиж). У своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені розглядають різні аспекти науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців. Так, Т. Голуб, Я. Логвинова, Є. Райхман, Г. Ягенська досліджують зміст та структуру готовності фахівців різних професійних галузей до науково-дослідницької роботи. Н. Бугаєць, В. Грубінко, О. Земка, Н. Мирончук, А. Степанюк зосереджені на особливостях формування науково-дослідницьких умінь майбутніх учителів технологій. У свою чергу, Г. Бермус, С. Гольдштейн, Л. Квіткіна, Г. Роджерс, З. Шварцман аналізують зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів технологій до науково-дослідницької роботи як цілісного процесу.

Мета статті полягає у визначенні сучасного стану підготовки майбутніх учителів технологій до науково-дослідницької діяльності в закладах вищої освіти України та ідентифікації ключових проблем, які необхідно вирішити для підвищення ефективності підготовки.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення найбільш ґрунтовних праць, монографій і дисертаційних робіт із проблем організації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти,

формування в них готовності до проведення наукових досліджень вказує на те, що науково-дослідницька діяльність тлумачиться одним із найважливіших засобів підвищення якості фахової підготовки та професійного виховання майбутніх фахівців, здатних творчо застосовувати у практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу. При цьому наголошується на тому, що стратегічною метою науково-дослідницької діяльності студентів закладів вищої освіти є набуття, примноження та оновлення знань, розвиток вмінь ставити наукові завдання, планувати їх виконання, організовувати збір та обробку інформації, створювати умови для генерування нових ідей та їх практичної реалізації.

Проблема формування готовності фахівців різних професійних сфер до науково-дослідницької роботи в українській вищій школі є давньою та має свої особливості. Р. Вернидуб зазначає, що для забезпечення переходу до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у професійній діяльності, необхідна якісна підготовка фахівців. Ця підготовка має здійснюватися в умовах інноваційних бакалаврських програм, які включають гуманітарну, фундаментальну та спеціальну підготовку. Навчальний процес повинен містити науково-дослідницьку компоненту, реалізуватися в структурі навчального часу та передбачати виконання предметних та міждисциплінарних дослідницьких проектів, які потребують розробки, практичної апробації та реалізації (Вернидуб, 2012).

Досліджуючи специфіку науково-дослідницької підготовки майбутніх педагогів, Н. Мирончук зазначає, що процес розвитку відповідних умінь студентів передбачає кілька етапів. Перш за все, необхідно розвивати мотиваційну сферу та позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності. Наступним кроком є формування спеціальних наукових, філософських, психологічних і педагогічних знань, які є необхідними для ефективного виконання науково-дослідницьких завдань. Важливим етапом є формування технологічних умінь, пов'язаних із володінням технологією і технікою науково-дослідницької діяльності, а також умінь організовувати та аналізувати її результати. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити майбутніх педагогів необхідними знаннями та уміннями для успішної науково-дослідницької діяльності (Мирончук, 2013).

Вчений О. Земка зауважує, що формування науково-дослідницьких умінь майбутніх учителів можливе за наявності певних педагогічних умов. До таких умов він відносить вивчення психолого-педагогічних та методичних курсів, проведення науково-дослідницької роботи (включаючи підготовку та написання наукових робіт) та проходження навчальних та педагогічних практик (Земка, 2014).

В. Грубінко та А. Степанюк пропонують свої педагогічні умови, спрямовані на підготовку майбутніх учителів до науково-дослідницької роботи. Серед цих умов – застосування інноваційних технологій навчання, становлення раціоналістичного мислення та рефлексивності, оновлення змісту і діяльнісних компонентів, інноваційність діяльності викладача та студента (Грубінко, Степанюк, 2016).

О. Рудакова пропонує використання проблемного навчання як ефективний спосіб підготовки студентів до науково-дослідницької діяльності (Рудакова, 2012).

Г. Омеляненко пропонує використовувати інформаційно-комунікаційні технології для підготовки майбутніх фахівців. За допомогою цих технологій можна застосовувати продуктивні та розвивальні методи навчання науково-дослідницького характеру, надавати студентам доступ до значного обсягу інформації та сприяти формуванню корисних науково-дослідницьких умінь (Омеляненко, 2012).

У науково-дослідницькій роботі майбутніх учителів технологій найбільш поширеними формами є підготовка рефератів, доповідей, курсових, бакалаврських та магістерських робіт, а також доповіді на конференціях та засіданнях студентського наукового товариства. До інших видів науково-дослідницької роботи можуть відноситись виконання індивідуальних науково-дослідницьких завдань, підготовка звітів про проходження виробничих, педагогічних та переддипломних практик тощо.

Існує розбіжність у поглядах щодо новизни та суспільної значущості таких досліджень. На молодших курсах дослідження можуть мати реферативний характер, а на старших передбачають вирішення певних науково-дослідницьких завдань, які не завжди мають новизну та значущі результати. Вважається, що курсова робота повинна бути повністю самостійним науковим дослідженням, проте вона має навчальний характер.

З одного боку, бакалаврська/магістерська робота вимагає від студента виконання всіх етапів науково-дослідницької роботи та оригінальності і самостійності наукового дослідження, що є важливим кроком в підготовці майбутніх вчених та дослідників. З іншого – дослідження, яке виконується за методичними посібниками та рекомендаціями, може не мати значних відмінностей від зразка, що знижує наукову новизну цієї роботи. Таким чином, науково-дослідницька складова цієї діяльності часто залишається на низькому рівні новизни, але може розглядатися як перехідний стан від навчальної до цілком самостійної діяльності.

Використання зазначених форм навчання має велике значення в процесі підготовки майбутніх вчителів-дослідників. Під час реалізації традиційних або спеціально організованих активних форм студенти отримують ґрунтовне та різнобічне уявлення про досліджувані явища та процеси, що сприяє мотиваційному впливу на майбутніх фахівців. Такі форми навчання допомагають їм формувати власну

думку щодо тих чи інших проблем, розвивати аргументованість та доказовість мислення. Завдяки цьому студенти можуть вільніше та креативніше висловлювати свої ідеї та приходити до неочікуваних рішень.

Суттєвим недоліком освітньої системи є базування навчального процесу на знаннєвій парадигмі. Навчальний процес будується на асоціативно-репродуктивній схемі, що не дає студентам можливості зайняти позицію суб'єкта науково-дослідницької діяльності та не забезпечує необхідної практичної готовності до самостійної науково-дослідницької роботи, що є важливим етапом у розвитку професійних навичок, це веде до того, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів технологій не спрямований на формування науково-дослідницьких умінь та навичок, а лише передає суму знань. Оволодіння знаннями не означає готовності до науково-дослідницької роботи, тому необхідно забезпечувати систематичну підготовку студентів до вирішення професійних науково-дослідницьких завдань, шляхом введення практичних занять з різних галузей знань, розвитку критичного мислення, здатності аналізувати та оцінювати наукові дослідження.

Отже, для підготовки кваліфікованих фахівців необхідно змінювати підходи до навчання та розвивати науково-дослідницької компетенції майбутніх учителів технологій. Важливо забезпечити студентам необхідні знання та практичні навички, щоб вони могли успішно працювати у сфері науки та інновацій.

З метою поліпшення ситуації доцільно змінити підходи до навчання та вдосконалити освітні програми. Серед можливих заходів можна виділити наступні: застосування активних та інтерактивних методів навчання, які дозволяють студентам бути активними учасниками процесу навчання та суб'єктами науково-дослідницької діяльності; включення в навчальні плани дисциплін або змістових модулів у складі наявних дисциплін, що сприяють розвитку науково-дослідницьких навичок, наприклад, курсів з методів дослідження, наукової письмової та усної комунікації, науково-технічного перекладу, інформаційної грамотності тощо; надавання студентам можливості брати участь у науково-дослідницьких проектах, роботі у науково-дослідницьких темах кафедри, а також публікації наукових статей у спеціалізованих виданнях; забезпечення доступу студентам до сучасних технологій та наукової літератури; підвищення кваліфікації викладачів та наукових працівників з питань методів навчання та наукових досліджень; сприяння розвитку культури науково-дослідницької роботи серед студентів та викладачів, зокрема, за допомогою проведення наукових семінарів, конференцій та олімпіад. Такі заходи допоможуть студентам отримати необхідні навички для самостійної науково-дослідницької роботи та створять умови для розвитку їх творчого потенціалу. Крім того, важливо забезпечити доступ до актуальних наукових даних та літератури, проводити заняття з критичного мислення та аналізу, розвивати навички роботи з науковими джерелами та досліджень. Студентам потрібно надавати можливість брати участь в конференціях, симпозіумах та наукових дебатах, щоб вони могли ділитися своїми дослідженнями та отримувати повноцінний науковий досвід.

Таким чином, досвід підготовки майбутніх учителів технологій у вітчизняних закладах вищої освіти свідчить про наявність низки проблем, які можна вирішити шляхом створення відповідного науково-дослідницького середовища у вищих навчальних закладах та впровадження системи формування готовності фахівців до здійснення науково-дослідницької роботи в процесі професійної діяльності. Для розв'язання цих проблем необхідно розробити та реалізувати систему науково-дослідницької підготовки майбутніх учителів технологій, яка охоплюватиме ефективні форми, методи та засоби навчання майбутніх фахівців. Ці напрямки будуть об'єктом подальших досліджень.

Науково-дослідницька діяльність майбутніх вчителів є цілісною системою. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можна визначити її структурні компоненти.

1. Ціннісно-мотиваційний, через який характеризується особистісна спрямованість вчителя на здійснення науково-дослідницької діяльності та пов'язаний з усвідомленням ролі науково-дослідницької роботи у майбутній професійній діяльності; наявністю стійкого інтересу до пізнання; активністю та ініціативністю у науково-дослідницькій діяльності; усвідомлення позиції дослідника як особисто значущої (Бачієва, 2010).

2. Проектувальний компонент – уміння планувати науково-дослідницьку діяльність, здатність виявляти та формулювати проблеми, визначати об'єкт та предмет дослідження, формулювати мету та гіпотезу дослідження, визначати його основні поняття;

3. Інформаційний компонент – володіння методами збирання даних відповідно до проблеми дослідження, опрацювання джерел тощо;

4. Аналітичний компонент – вибір і використання універсальних та спеціальних методів дослідження, розвинуте логічне мислення;

5. Практичний компонент – формулювання, презентування та впровадження результатів дослідження у практику (Головань, 2012).

Виконання студентами комплексних науково-дослідницьких завдань забезпечує досягнення таких цілей, як формування наукової свідомості та оволодіння методологією та методами наукових досліджень, допомога у швидкому вивченні своєї спеціальності та досягненні високої професіоналізму, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей для вирішення практичних завдань,

вивчення навичок самостійної науково-дослідницької діяльності, розвиток ініціативи та здатності застосовувати теоретичні знання на практиці, залучення найбільш обдарованих студентів до досліджень, необхідність постійного оновлення та покращення своїх знань, розширення теоретичних знань та наукової ерудиції майбутніх фахівців, створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання резерву вчених, дослідників та викладачів в межах освітніх закладів.

Серед сучасних тенденцій, коли актуальне питання про зростання ролі самостійної роботи у навчально-пізнавальному процесі, можна відзначити, що науково-дослідницька діяльність майбутніх учителів технологій пов'язується не лише з профорієнтаційним аспектом підготовки науковця, а й з розумінням науково-дослідницької діяльності як засобу ефективної підготовки кваліфікованих фахівців, розвитку творчого потенціалу особистості студента.

Отже, готовність до науково-дослідницької діяльності є невід'ємною частиною підготовки фахівців у галузі трудового навчання та технологій, а курс «Основи наукових досліджень» відіграє важливу роль у цьому процесі. Однак необхідно приділити увагу іншим аспектам навчання, щоб випускники були готові до вирішення сучасних завдань та викликів у своїй професійній діяльності. До таких аспектів можна віднести практичну підготовку, розвиток комунікативних та соціальних навичок, використання інноваційних технологій у навчанні та інші форми професійного розвитку.

Також необхідно звернути увагу на розвиток мотивації майбутніх учителів технологій до науково-дослідницької діяльності. Для цього можна використовувати різноманітні форми організації навчального процесу, які сприяють зацікавленості майбутніх учителів технологій у здійсненні науково-дослідницьких проектів та розвитку інтелектуальних здібностей.

Також варто зазначити, що навички наукової діяльності необхідні не лише у професійній сфері, але й у повсякденному житті. Наприклад, вміння систематизувати інформацію, визначати джерела та аналізувати їх, а також формулювати та аргументувати свої висновки є корисними навичками в будь-якій сфері діяльності.

Розглянемо більш детально особливості науково-дослідницької підготовки майбутніх учителів технологій у деяких закладах вищої освіти (на прикладі педагогічних спеціальностей).

Насамперед зазначимо, що курс «Основи наукових досліджень» є важливою частиною програми підготовки майбутніх вчителів технологій у педагогічних закладах вищої освіти. Він допомагає студентам оволодіти необхідними навичками та знаннями для успішної науково-дослідницької діяльності.

Важливо відзначити, що науково-дослідницька компетентність необхідна не лише для майбутніх вчителів, але й для всіх фахівців у галузі технологічної освіти. Формування науково-дослідницької компетентності має забезпечити необхідні знання та навички для успішної науково-дослідницької діяльності та забезпечити їх готовність до розв'язання сучасних завдань у своїй професійній діяльності (Садовий, 2015).

Навчальний план підготовки вчителів, який пропонує Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка для студентів, що спеціалізуються в галузі 014 Середня освіта з фокусом на Трудовому навчанні та технологіях, включає курс «Основи наукових досліджень». Курс складається з 90 годин (3 кредити ЄКТС) і включає 16 годин лекцій та 16 годин практичних занять.

Зміст курсу охоплює предмет і методи дидактичних досліджень, роботу з літературними джерелами, спостереження як ключовий метод вивчення питань, пов'язаних з технологічної освіти, проведення дидактичних експериментів, використання інтерв'ю як методу дослідження, соціологічних методів в педагогіці, експертних методів дослідження та методів тестування в дидактичних дослідженнях.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, факультет інженерно-педагогічної освіти, кафедра технологічної освіти, пропонує студентам спеціальності "Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика)" дисципліну "Основи наукових досліджень та академічна доброчесність" для систематизації інформації про методологію, методику та технології наукових досліджень в педагогіці та психології.

Дисципліна є обов'язковою, має загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах - 3/90 і складається з двох змістових модулів. Перший модуль складається з п'яти тем, включаючи науку як продуктивну силу розвитку суспільства, організаційну структуру наукових досліджень в Україні, основні поняття наукового дослідження, основи бібліографічно-пошукової діяльності та організацію та проведення наукового дослідження. Другий модуль складається з п'яти тем, що включають методи наукового пізнання, етапи наукового дослідження, інформаційне забезпечення наукових досліджень, культуру наукової праці та основні вимоги до наукової роботи.

Форма семестрового контролю - екзамен, загальна кількість годин на лекції та лабораторні заняття складає 40, на самостійну роботу - 50. Самостійна робота студентів становить значну частину навчального процесу та полягає в написанні наукової роботи, яка передбачає здійснення практичної роботи зі збору та аналізу даних, формулювання висновків, оформлення роботи за вимогами наукового стилю.

У результаті вивчення дисципліни студенти здобувають необхідні навички для здійснення наукових досліджень, а також опановують основні принципи академічної доброчесності, що є невід'ємною складовою успішного наукового дослідження. В цілому дисципліна "Основи наукових досліджень та

академічна доброчесність" дає студентам необхідні знання про методологію, методику та технології наукових досліджень в педагогіці та психології, що необхідно для подальшого професійного розвитку у галузі освіти та науки.

Криворізький державний педагогічний університет пропонує здобувачам вищої освіти другого освітнього рівня спеціальності 014.10 "Середня освіта (Трудове навчання та технології)" дисципліну "Методи наукових досліджень", що входить до освітньої програми "Трудове навчання та технології. Інформатика". Курс складається з 3 кредитів, загальний обсяг годин – 90, з них 32 години аудиторної роботи, зокрема 16 годин лекцій та 16 годин практичних занять, а також 58 годин самостійної роботи. Формою звітності є залік.

Програма вивчення навчальної дисципліни "Методи наукових досліджень" підготовлена згідно з освітньо-професійною програмою магістрів спеціальності 014.10 "Середня освіта (Трудове навчання та технології)". Метою курсу є формування системи базових понять щодо методів наукових досліджень, опанування основними методологічними характеристиками сучасного педагогічного дослідження та відпрацювання практичних умінь та навичок з розробки методологічних засад науково-педагогічного дослідження. Вивчення дисципліни "Методи наукових досліджень" дозволяє здобувачам засвоїти основні теоретичні знання та практичні навички, необхідні для успішного проведення наукових досліджень в галузі педагогіки та інших наукових дисциплін.

Дисципліни науково-дослідницького напрямку вивчаються в: Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка (на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти – «Основи наукових досліджень», 4 кредити, 24 год. лекцій, 24 год. практичних занять, залік); на другому (магістерському) рівні вищої освіти – «Методологія та організація наукових досліджень», 3 кредити; Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти – «Основи наукових досліджень», 3 кредити, залік; на другому (магістерському) рівні вищої освіти – «Методи наукових досліджень», 3 кредити); Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка (на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти – «Основи наукових досліджень», 3 кредити, 16 год. лекцій, 16 год. практичних занять, залік; на другому (магістерському) рівні вищої освіти – «Методологія наукових досліджень», 3 кредити, 16 год. лекцій, 14 год. практичних занять, екзамен); Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти – «Основи наукових досліджень», 3 кредити, залік; на другому (магістерському) рівні вищої освіти – «Методологія та методика наукових досліджень», 3 кредити, залік); Бердянському державному педагогічному університеті (на другому (магістерському) рівні вищої освіти – «Теорія і методика педагогічного експерименту», 3 кредити).

Надані показники демонструють, що українські університети надають дисципліни з науково-дослідницького напрямку на різних рівнях вищої освіти. Зокрема, на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти такі дисципліни як «Основи наукових досліджень» та на другому (магістерському) рівні вищої освіти – «Методи наукових досліджень», «Методологія наукових досліджень» та «Методологія та методика наукових досліджень». Загалом, ці дані свідчать про те, що в українських університетах науково-дослідницький напрямок вивчення дуже важливий та актуальний, і ці дисципліни допомагають підготувати науково-дослідницьких кадрів для розвитку науки та технологій в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогоднішній день система теоретичної підготовки фахівців не забезпечує їх достатньою кількістю і якістю необхідних навичок та знань, що перешкоджає розвитку наукової сфери в Україні. З метою вирішення цих проблем необхідно вжити додаткових заходів, таких як збільшення обсягу практичної роботи майбутніх учителів технологій, вдосконалення освітніх програм та навчальних планів, активне впровадження сучасних методів навчання та організації науково-дослідницької роботи на високому рівні.

Таким чином, важливо звернути увагу на проблему підготовки майбутніх учителів технологій до науково-дослідницької діяльності, забезпечити їх необхідними знаннями та навичками, що дозволить підвищити ефективність наукової діяльності в Україні та збільшити її конкурентоспроможність у світі.

Список використаних джерел

- Бачієва, Л. О. (2010). Мотивація дослідницької діяльності магістрів інженерно-педагогічних спеціальностей. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія*, 25, 1. Взято з http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_25_1/bahieva.pdf
- Вернидуб, Р. (2012). Формування дослідницької компетентності студентів бакалаврів педагогічних університетів. *Рідна школа*, 6, 58-62.
- Головань, М. С., Яценко, В. В. (2012). Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». В кн. *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць* (Вип. 7, с. 55-62). Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ.

- Грубінко, В., Степанюк, А. (2016). Система формування дослідницьких умінь майбутніх учителів природничих дисциплін. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (56), 227-235.
- Захарченко, В. М., Міусов, М. В., Парменова, Д. Г. (Уклад.). (2017). *Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі: навч.-метод. посіб.* Одеса: НУ «ОМА».
- Земка, О. (2014). Педагогічні умови формування дослідницьких умінь у студентів філологів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 10, 2, 146-155.
- Миرونчук, Н. М. (2013). Зміст та форми дослідницької діяльності студентів у процесі педагогічної підготовки у ВНЗ. В кн. *Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива: матеріали Всеукр. наук.-практ.конф.* (с. 170-176). Київ: Інститут обдарованої дитини.
- Омельяненко, Г. А. (2012). Формування науково-дослідницьких умінь студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: теоретичний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 3/4, 76-78.
- Рудакова, О. В. (2012). Формування готовності студентів до науково-дослідної діяльності засобами проблемного навчання. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Соціологічні науки*, 2, 193-200.
- Садовий, М. І. (2015). Методика формування експериментаторської компетентності у майбутніх учителів технологій. *Наукові записки. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 8, 4, 3-10.

References

- Bachiiava, L. O. (2010). Motyvatsiia doslidnytskoi diialnosti maisteriv inzhenerno-pedahohichnykh spetsialnosti [Motivation of research activity of masters in engineering and pedagogical specialties]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity: pedahohika i psykhohihiia [Problems of modern pedagogical education: pedagogy and psychology]*, 25, 1-9. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_25_1/bahieva.pdf [in Ukrainian].
- Holovan, M. S., & Yatsenko, V. V. (2012). Sutnist ta zmist ponattya "doslidnytska kompetentnist" [The essence and content of the concept of "research competence"]. In *Teoriia ta metodyka navchannia fundamentalnykh dystsyplin u vyshchii shkoli [Theory and teaching methods of fundamental disciplines in higher education]: zbirnyk naukovykh prats* (Is. 7, pp. 55-62). Kryvyi Rih: Vydavnychiy viddil NMetAU [in Ukrainian].
- Hrubinko, V., & Stepniuk, A. (2016). Systema formuvannia doslidnytskykh umin maibutnykh uchyteliv pryrodnykh dyscyplin [System for developing research skills of future teachers of natural sciences]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies]*, 2 (56), 227-235 [in Ukrainian].
- Myronchuk, N. M. (2013). Zmist ta formy doslidnytskoi diialnosti studentiv u protsesi pedahohichnoi pidhotovky u VNZ [Content and forms of research activity of students in the process of pedagogical training in higher education institutions]. In *Doslidnytskyi komponent u diialnosti zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv ta pozashkilnykh zakladiv osvity: retrospektyva i perspektyva [The research component in the activities of general educational institutions and extracurricular educational institutions: retrospect and perspective]: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (pp. 170-176). Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny [in Ukrainian].
- Omelyanenko, H. A. (2012). Formuvannia nauково-doslidnytskykh umin studentiv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii: teoretychnyi aspekt [Formation of research skills of students by means of information and communication technologies: theoretical aspect]. *Neperevna profesiina osvita: teoriia i praktyka [Continuous professional education: theory and practice]*, 3/4, 76-78 [in Ukrainian].
- Rudakova, O. V. (2012). Formuvannia hotovnosti studentiv do nauково-doslidnoi diialnosti zasobamy problemynoho navchannia [Formation of readiness of students for scientific research activities using problem-based learning]. *Visnyk Luhanskoho Natsionalnoho Universytetu im. T. Shevchenka. Sotsiologichni Nauky [Bulletin of the Luhansk National University named after T. Shevchenko. Sociological sciences]*, 2, 193-200 [in Ukrainian].
- Sadovyi, M. I. (2015). Metodyka formuvannia eksperymentatorskoi kompetentnosti u maibutnykh uchyteliv tekhnologii [Methodology of forming experimental competence in future technology teachers]. *Naukovi zapysky. Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnologichnoi osvity [Proceedings. Problems of the methodology of physical, mathematical and technological education]*, 8 (4), 3-10 [in Ukrainian].
- Vernydub, R. (2012). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentiv-bakalavriv pedahohichnykh universytetiv [Formation of research competence of bachelor students in pedagogical universities]. *Ridna Shkola [Native school]*, 6, 58-62 [in Ukrainian].
- Zakharchenko, V. M., Miyusov, M. V., & Parmenova, D. G. (Comps.). (2017). *Ramky kvalifikatsiy u Yevropeyskomu osvitnomu prostori [Qualification frameworks in the European educational space]*. navchalno-metodychnyy posibnyk. Odessa: NU "OMA" [in Ukrainian].

Zemka, O. (2014). Pedagogichni umovy formuvannya doslidnytskykh umin u studentivfilolohiv [Pedagogical conditions for developing research skills in philology students]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia [Problems of modern teacher training]*, 10 (2), 146-155 [in Ukrainian].

ТЯТАРЕНКО О.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS FOR SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITIES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

The article "Features of Professional Training of Future Technology Teachers for Scientific and research activities in institutions of higher education of Ukraine" examines the problems related to the training of future technology teachers for scientific and research activities. The article explores the main reasons that lead to insufficient preparation of students for scientific and research activities, as well as ways to solve these problems by creating a research environment and implementing a system of forming the readiness of specialists to carry out scientific and research work in the process of professional activity. The recommendations described can be applied in the practice of higher education to improve the training of future technology teachers for research activities.

Furthermore, the educational programs and curricula of higher education institutions engaged in the training of future technology teachers were analyzed, revealing insufficient attention to the formation of scientific and research skills. To solve this problem, it is proposed to introduce a suitable research environment in higher education institutions and a system of forming the readiness of specialists to carry out scientific research work in the process of professional activity.

Studies have shown that the preparation of future technology teachers for scientific and research activities in Ukraine requires serious changes in teaching, learning, and organization of the educational process. This will allow students to acquire the necessary knowledge and skills for effective scientific activity in the future and the development of science in Ukraine.

Key words: professional training, future teachers, technologies, scientific research activity, higher education institutions of Ukraine

Стаття надійшла до редакції 12.04.2023 р.

УДК 37.091.4МАКАРЕНКО:[340.12:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2023.31.283435>

АНДРІЙ ТКАЧЕНКО

ORCID ID: 0000-0003-4408-2653

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

УПРАВЛІНСЬКИЙ ДОСВІД А. МАКАРЕНКА В ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОСВІТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

А. Макаренко зумів оцінити іманентний педагогічний потенціал правової реальності як такої і знайшов певний алгоритм використання системи базових форм буття права як виховного засобу. Ставши на чолі установи для виховання правопорушників, А. Макаренко відчував об'єктивну необхідність враховувати специфічну правову реальність не як негативну обставину, але передусім як ключовий чинник педагогічного процесу. В своїй практичній діяльності А. Макаренко усвідомлював і реалізував мету пошуку певного алгоритму інтеграції педагогічної та правової специфіки у розв'язанні поставлених перед ним виховних завдань. Формою, що забезпечувала таку інтеграцію, стала винайдена ним авторська система педагогічно доцільної організації правової реальності, реалізована в специфічних умовах так званого виховного колективу. Іншими словами, А. Макаренко не лише ефективно використовував в своїй управлінській практиці кожен з форм буття права, але фактично винайшов цілісну систему педагогічно доцільних методів реалізації цих форм. Досвід А. Макаренка для сучасного керівника в сфері освіти являє форму оптимальної єдності управлінської, педагогічної та правової реальності, серед яких саме реальність управлінська виступає інтегруючим чинником, забезпечуючи ефективність всієї системи.

Ключові слова: управлінський досвід А. Макаренка, боротьба з дитячою безпритульністю, дитячі трудові колонії, підготовка менеджера з управління навчальним закладом в умовах магістратури, правова компетентність майбутніх менеджерів, форми буття права, правосвідомість

Постановка проблеми. Здатність діяти в специфічному правовому просторі, прагнення до набуття і удосконалення правових знань, розуміння системи освіти як правового інструменту і чинника сталого розвитку громадянського суспільства – невід'ємні складові правової культура особистості менеджера в